

Megosztatlan szeretet az új ember iránt, a dolgozó iránt — ez az alaphang, amely minden sorában ott rezeg a harmónia mélyén, akár a szovjetember patriotizmusáról, akár Maruszja öngyilkosságáról, akár az új proletáréletről esik szó. Valahol elrejtve mindenütt megtaláljuk ezt az emberi büszkeségről szóló hangot, amellyel csak a szocialista hazának fiai kérkedhetnek és amelyért harcolni és élni érdemes, amelyért kedvem mondott szavak, a cak megérvévesen-gúnyosan még az Eiffel-tornyot is a Szovjetunióba invitálja a költő.

Az újtások merész költője Majakovszkij, akivel a magyar közönség most ismerkedik meg ennek a versgyűjteménynek segítségével. Kívánatos, hogy Majakovszkij többi versei is fordítóink kezébe kerüljenek.

ERDŐDI JÓZSEF

JULIUS FUCSIK: ÜZENET AZ ELŐKNEK. (Szikra.)

Riportok, naplók, emlékezések, végrendeletek egész sora tárja fel azt a borzalmakban annyira gazdag kort, amely a Hitler-legázolta Európa minden pontján mártirokat követelt. Ez írások egyike J. Fucsik könyve, amelyet az író felesége, Augusta Fucsiková adott közre cseh nyelven, s amelyet Peéry Rezső fordított le magyarra. Az író a cseh kommunista-mozgalom agitátora és propagandavezetője, a cseh ellenállási mozgalom egyik legbátrabb harcosa volt. 1942. április 24 és 1943. június 9-e között a Gestapó fogságában eltöltött idejének naplóját adja ez írásában. Az első vallatásnál kapott sérüléseiből úgy-ahogy felépülve, riportszerűen számol be a mozgalomról, a börtönök életéről, társai s önmaga szenvedéseiről. Az igazságban bízó, a mártíromságot vállaló ember megnyugvásával méri fel sorsát, életét. Emléket állít neves és névtelen hősöknek, vádiratot készít a bűnösök számára. A megrendítő napló, s az azt követő végrendelet bizonyágtétel az örök emberiség mellett, s egyben figyelmeztetés mindannyiunk számára: „Szerettelek titeket emberek. Legyetek éberek! éberek!”

FODOR JÓZSEF

BARÁT ENDRE: NEHEZEN VIRRAD. (Dante.)

Aki az elszentes hírverés után füledten, erőtikus jeleneteket, a női test és az ölelés részletes leírását, apacsromantikájú alvilági képeket várt a regénytől,

akár kezébe se vegye, A könyv hősnője, Rózsá, kivénhedt, gusztustalan utcai nő, a cselekmény 24 órájában egyszer sem sikerül felkeltenie egy férfi vágyát sem; a párhuzamos cselekmény hősnőjének, a züllésnek indult „jobb” nőnek a szerelmi életére pedig csak utalás történik. A pesti örömtanya-nyegyed Barát Endre regényeiben elveszti a perdita-romantika minden sallangját, szereplői nem a szerelem újabb változatait keresik, hanem keserű harcot vívnak a mindennapi kenyérért.

A regény, amely a szocialista realizmus egyik figyelemreméltó alkotása irodalmunkban, könnyen emészthető olvasmány: egyes jelenetei és kitünően megrajzolt alakjai a magyar próza leg-szebb oldalaira kíváncznak.

Hibája a regénynek, hogy a probléma felvetésénél megáll, megoldást már nem ad. A hatásvadászás és a giccses megoldás kerülése a másik végletbe sodorja az író: megelégszik a fényképpel — néha túlságosan sötét fényképpel — s nem ad a képhez semmit a magából, ami világosabbá tehetné az összbenyomást. Nem tökéletes a regény szerkezete sem: két cselekmény fut párhuzamosan, az egyik hajnalról hajnalig tart s ebbe van beleékelve annak a bizonyos urinőnek a története, aki a regény végén indul el oda, ahonnan a kerettörténet hősnője kibukik. Ez utóbbi időben több hetet ölel fel s így aránytalan a két ága a történésnek, ami megbontja a regény egyensúlyát.

LONTAY LÁSZLÓ

BÁRÁNY TAMÁS: ÉS MEGINDULNAK A HEGYEK. (Magyar Téka.)

Maga a mese elég egyszerű: egy fiatal francia tanító négy éves hadifogság után hazaindul gyalogszerrel a néptelen országutakon. Hetekig tart az útja, de alig találkozik emberrel, akivel meg összeakad, az hosszú monológokban önti ki szívét. Megkeseredett emberek ezek, nem tudnak örülni igazán a felszabadulásnak, annyira megtörte őket a négyéves megszállás; egyéni bajuk teljesen lefoglalja őket. A szerző eredeti módon szerepelteti főhősét a kisregény első felében, teljesen passzív szerepet ad neki, nem szól és nem cselekszik jóformán semmit, hallgatja a panaszkodat és fáradhatatlanul talpal ismeretlen célja felé, a regény perspektívájában valahol egészen hátul, elszűrkítve az epizodisták között, akik sokszor csak egyetlen bő panaszroham erejéig élnek a papíron, aztán örökre

visszalépnek az ismeretlenségbe. E néhány indulatkitörésből mégis határozott képet kapunk a német megszállásról, az ésszeomlásról és a felszabadulásról egyaránt.

A hatvanadik oldal után váratlanul nagyot lendül a regény. A vonatatságból gyorsuló iram lesz, a főszereplő valóban főszereplővé lép elő és a magányos tanyán, ahol csönd és paraszti jólét van, — csak éppen a férfiek hiányzik a földnek és a lánynak, aki házába várja vissza vőlegényét — a fiatalember először esik kísértésbe, hogy valóban visszatérjen-e falujába ahhoz a lányhoz, akéhez gyalog elindult, meg sem várva az első vonatok indulását. Először zavarodik meg benne az a biztos tisztaság, amely már szinte nosztalgikus rajongás Anette iránt, akit négy éve elhagyott, parancsra. A vívódást, nem erős színekkel, inkább finomabb, lírai halksággal érzékelteti az író, nem lélekrajzot ad, apró és bonyolultságmentes képekből áll össze a végső nagy kép: a ráció fölött győz a rajongás és a hős szinte szűkve megy tovább. Az impresszionista stílus töretlen végig a regényen, szilánkokból áll össze a második nagy kép is: amikor a falusi vendéglő vendégszobájában egy tiszta, fiatal lány váratlanul odaadja magát a tépett külsejű idegennek, akiben a lány arca, alakja, ölése teljesen egybeolvad a távoli Anette arcával, ölelésével.

Eddig eléggé szordinós a regény. Nem ráz fel, csak ringat. A földrengés a hazaérkezés váratlanul keserű pillanatában érezhető; nem maradt senki sem a családból, csak egyetlen kisgyerek, Michel. Ekkor kezdődik meg a hármas küzdelem: önmagával, hogy tudjon felejtetni, az emlékeivel, hogy múltjának el és az étellel, a kisgyerekért. Innét kíváncsian várjuk, hogy valóban megindulnak-e a hegyek? Állandóan érezzük a talajrengést, a szerző nagy küzdelmet folytat a témával, tágítani igyekszik a távlatot, ami sok helyen sikerül is neki, de nem teljesen. Kár, hogy Bárány mindig a feszínen mozog, alakjait inkább külső valóságukban rajzolja meg. A hős mindvégig rokonszenves alakját a csapások egymásután érik, családjá kipu szult, meghasonlik önmagával, az állását feladja és Michellel felvonul a hegyekbe, egy kis csőszházba. A hármas küzdelem, kint, az emberektől távol megcsendesedik, a régít elfelejti és már családalapításra gondol, de sem az élet, sem az író nem ad hap-

py-ndet. A lány, akit a hazatérő a távoli vendéglőszobában teherbeejtett, a szülésbe belehal, a gyerek megmarad és a fiatal apa az anya helyett csak a csecsemőt kapja meg. Ott áll fiával és a kis unokaöccsével egyedül a világban, két erős karral és minden gátlástól lemeztelenítve megy vissza a hegyi házba, dolgozni a két gyerekért, „ne tudja meg soha” egyik se, „hogy mi a háború.” E szavakkal végződik a regény és visszhangja marad a szívünkben. Bárány nagy feladatra vállalkozott, amikor egy ember élettörékén keresztül teljes rajzot akart arról a döntő átmenetről, amely a háború és a béke között van és ez, legnagyobb részét sikerült is neki. A regénynek egyetlen hibája talán csak az, hogy túlságosan leegyszerűsített stílusban és történetben, azt is mondhatnánk rá nyugodtan, hogy ballada, prózában. Kár, hogy Bárány nem duzzasztotta fel jól felépített lírai kisregényét egy prózai eposz hőmplygésévé. bár ez, bizonyára sok olyant hozott volna a regény mostani kristályos tisztaságába, amely károsan zavarta volna meg azt az üdeséget, amelyet most, mindvégig érezhetünk. Akkor ugyan talán valóban megindultak volna a hegyek, de e tehetséges műben annyira megkaptuk, amire sok regény olvasásakor hiába várunk: az írói kiegyensúlyozottságot és az enyhítő nyugalmat — hogy nem sajnáljuk, amiért elmaradt a földrengés.

DARÁZS ENDRE

HUNYADI JÓZSEF: SZERENCSETLEN EMBEREK. (Novellák. Batsányi-Társaság, Pécs.)

Hasonlatok és képek zsúfoltságában kintől eltorzult arcok, valóság és álom fény-árny játéka, túlfűtött idegrendszer, gazdag nyelvi hangszínelés. Drámaiság és belső ritmus feszül ezekben az írásokban: az igazi novella döntő feltételei, melyek a legszebb, legnehezebb műfajjá teszik, tengereket sűrítve össze egy-egy gyöngyöző vízcseppben. Kússa, meghasonlott és eltévedt életek tárnak ki előttünk éles világításban s Kosztolányi szava cseng fülünkbe: „Az író legyen kegyetlen.” Mint a lelkiismeret, mint az igazság. Mert gyógyítani így is lehet, nemcsak a mesék zsongító varázsával, ha el bírjuk viselni azt a viviszekcióhoz hasonló műtet, amely apróra szétszedi az élet és a lélek nyomorúságait, hogy összerak-